

KLASSIEK OF MODERN ?

NIEUWE INZICHTEN IN DE AMERIKAANSE REVOLUTIE

wyger velema

Wyger R.E. Velema is doctoraalstudent Nieuwste Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit van Groningen. Dit artikel is een bewerking van zijn lezing voor het kandidatencollege 'Moderne Historiografie', onder leiding van dr. F.R. Ankersmit en prof. dr. E.H. Kossmann, "De deugd belaagd, of: over de moderniteit van de Amerikaanse revolutie".

Voor ons Europeanen verdwijnt de Amerikaanse revolutie naast de kort daarop gevolgde Franse gemakkelijk naar de achtergrond. Zelfs in R.R. Palmer's History of the Modern World, nota bene een Amerikaans handboek, krijgt de eerste grote moderne revolutie slechts negen bladzijden, tegenover een heel hoofdstuk voor de Franse. Voor Amerika-minnaars een droeve situatie. Des te treuriger is deze toestand, omdat de bestudering van de ideologische wereld der Amerikaanse revolutie de laatste twee decennia een ongekende bloeiperiode doormaakt. Tot aan het begin der jaren 1960 was men veelal geneigd de Amerikaanse achttiende eeuw, en soms zelfs de hele Amerikaanse geschiedenis, te zien in termen van een zeer vaag gedefinieerd Lockeaans liberalisme.(1) In dit artikel zal in de vorm van een literatuuroverzicht een poging worden gedaan te laten zien in welke zin dit beeld onhoudbaar is gebleken.

het belang van de engelse oppositie

Toen Bernard Bailyn inging op het verzoek om voor de John Harvard Library een uitgave van de belangrijkste pamfletten der Amerikaanse revolutie te verzorgen, had hij slechts een zeer beperkte kennis van de betreffende literatuur en geen enkel vermoeden van de verrassende resultaten die zijn onderzoek zou opleveren. Die resultaten bestonden uit niet minder dan een fundamentele herinterpretatie van de ideologische oorsprongen der Amerikaanse revolutie en zijn neergelegd in een tweetal werken: The Ideological Origins of the American Revolution en The Origins of American Politics.(2)

Lectuur van de pamfletten uit de jaren na 1750 deed Bailyn aanvankelijk vermoeden met onverbetterlijke eclecticici van doen te hebben, puttend uit het hele hun beschikbare erfgoed. De diversiteit van het materiaal was groot. Naast klassieken als Cicero, Tacitus en Sallustius, beriepen de kolonisten zich op het verlichtingsrationalisme van Pufendorf, Locke, Beccaria en vele anderen. Naast de politieke en sociale theorieën van het New England puritanisme, waren zij geverseerd in de traditie der Engelse common law, met Edward Coke, Matthew Hale en later William Blackstone als klinkende namen. Naarmate hij dieper doordrong in de ideologische wereld der kolonisten, groeide bij Bailyn echter geleidelijk het besef dat deze diverse elementen werden samengebonden door, zelfs ondergeschikt waren aan, een overkoepelende visie: die der Engelse oppositieschrijvers uit de achttiende eeuw. Om de kolonisten te begrijpen dienen wij ons daarom eerst naar het vroeg-Hannoveriaanse Engeland te verplaatsen.

Engeland was, zo kon men in de achttiende eeuw van iedereen, maar toch vooral van de Britten zelf horen, het meest vrije land ter wereld. Deze vrijheid was te danken aan de unieke constitutie. Die constitutie was zo bijzonder, omdat zij de vrijheid garandeert door middel van een evenwicht tussen de verschillende sociaal-constitutionele groeperingen. Elke samenleving kende, zoals men vanaf de klassieke oudheid wist, een drietal elementen ("the one, the few and the many") die corresponderden met een

drietal vormen van bestuur: monarchie, aristocratie en democratie. Elk van deze vormen en de daarbij behorende deugd tendeerde in afzondering naar degeneratie, naar ondergang in een overvloed van de eigen speciale deugd. Zo ontstond de Polybiaanse cyclische opvolging van politieke vormen, de anakuklosis politieon. Slechts een combinatie van de drie, een regnum mixtum, kon stabiliteit en vrijheid waarborgen. De drie elementen hielden elkaar in toom, de verschillende deugden waren complementair. Deze constructie was geen zielloos mechanisme. Essentiële voorwaarde voor de werking van het equilibrium was de deugd der verschillende leden van het politieke lichaam, dat wil zeggen hun bereidheid het algemeen belang te laten prevaleren boven hun particuliere belangen.

De Engelse constitutie nu was, zo meende men, een dergelijk regnum mixtum. King, Lords en Commons waren de drie klassieke sociaal-constitutionele elementen, die bovendien vaak geassocieerd werden met een onderscheid tussen uitvoerende, rechterlijke en wetgevende macht.(3)

Tot zover, maar niet verder bestond er een brede consensus in het vroeg-achttiende-eeuwse Engeland. Legde namelijk de Whig oligarchie onder Robert Walpole de nadruk op de noodzaak van nauwe samenwerking tussen de verschillende sociaal-constitutionele groeperingen, de oppositie bepleitte juist een zo groot mogelijke wederzijdse onafhankelijkheid. Deze oppositie, fulminerend tegen het politieke establishment der Courtpartij, wordt veelal aangeduid met de term Country. Zij omvatte een bonte mengeling van figuren, variërend van de reactionaire aristocraat Bolingbroke en de Anglicaanse bisschop Benjamin Hoadly tot koffie-huisjournalisten als John Trenchard en Thomas Gordon.(4)

De oppositionelen zagen het evenwicht van de constitutie in gevaar door een disproportionele groei van de executieve, het element der macht, ten koste van de Commons, het element der vrijheid. Door een oneigenlijk gebruik van invloed, van pensioenen, banen en vleierij, kortom van corruptie, wisten de machtsbeluste ministers steeds grotere delen van de Commons naar hun hand te zetten. Dit, zo werd benadrukt, was slechts een eerste stap op weg naar onderwerping van het hele land aan hun heerszucht. Ommeuze voorbodes van de naderende tirannie waren overal te bespeuren: het steeds meer zwellende staatsapparaat, de groeiende staatsschuld, de drukkende belastingen en niet te vergeten een staand leger, de historische bondgenoot van het despotisme. De naakte macht, die overal ter wereld reeds over de vrijheid had gezegevierd, zou binnenkort ook Engeland ten verderve voeren. Deze kritiek, die soms sterk paranofde trekken aannam, werd niet alleen geleverd op grond van een ideaalbeeld der constitutie, doch evenzeer vanuit een bepaald sociaal ideaal. De Country-ideologen verheerlijkten, teruggrijpend op de zeventiende-eeuwse republikeinse theoreticus James Harrington, de deugden der onafhankelijke, landbezittende en wapendragende burger als basis van de politieke gemeenschap.(5) Walpole's "Robinarchy" zou de politieke deugd van deze onafhankelijke landbezitters in een vloed van corrumperende weelde verdrinken, om vervolgens eenvoudig een einde

aan de vrijheid te kunnen maken. Op de duidelijk archaische en anti-moderne trekken van dit Country-denken zal in het onderstaande nog nader worden ingegaan.

Bleef de Country-ideologie in Engeland zelf een marginaal verschijnsel, in Amerika werd zij tot het allesoverheersend interpretatiekader. Zozeer waren de koloniale leesgewoonten op deze stroming gericht, dat zelfs Tacitus en Sallustius meestal in Thomas Gordon's zeer vrije vertaling werden gelezen. Trevor Colbourn heeft in zijn boek over het historisch bewustzijn van de kolonisten, The Lamp of Experience, laten zien hoe ook hun beeld van de Engelse geschiedenis vrijwel volledig ontleend was aan Country of Real Whig auteurs als Rapin, Molesworth, Hulme en Mrs. Macaulay. (6) Daar konden zij lezen hoe de eeuwenoude vrije Saksische constitutie telkens opnieuw door roofzuchtige machthebbers was belaagd. Had de Glorious Revolution een tijdelijk herstel gebracht, het contemporaine Engeland was andermaal ten prooi aan groeiende weeldezucht, corruptie der deugd en een staand leger. Met hun gedegenereerde manieren leed het geen twijfel of de Engelsen, te zeer verzwakt om het bestel naar de eerste principes terug te voeren, zouden spoedig tot de meest abjecte slavernij vervallen, gelijk ooit Griekenland en Rome.

Waarom was deze oppositieleer nu zo succesvol in de koloniën? Bailyn vindt een verklaring in de structuurverschillen tussen de Britse en Amerikaanse politiek. De Amerikanen waren hun politieke instellingen in de loop der achttiende eeuw steeds meer gaan beschouwen als kleine replica's van het Britse Parlement. Had niet elke kolonie een gouverneur, een council en een assembly? Onder veronachtzaming van een aantal punten konden zij de hele Britse constitutionele theorie op zichzelf toepassen. (7) De koloniale politiek echter toonde - dat kon niemand ontkennen - niet de stabiliteit van het Britse bestel. Integendeel, er was een voortdurende bittere strijd, zowel tussen gouverneurs en vergaderingen als tussen verschillende facties onderling. Geen wonder, zo meent Bailyn, want ondanks formele overeenkomsten had de koloniale politiek een volstrekt andere structuur dan de Britse.

In theorie was de uitvoerende macht in Amerika veel groter dan in Engeland, in de praktijk echter ontbrak daar de informele constitutie van verkiezingsbeïnvloeding en kroonpatronage die Engeland zijn stabiliteit gaf. De Amerikaanse gouverneurs beschikten over veel te weinig invloed - de term hier in technische zin gebruikt - om een particuliere constitutie te laten werken. De vergaderingen immers hadden een grote mate van zeggenschap over de financiën en waren bovendien onvergelijkbaar veel democratischer ingesteld dan de Britse Commons. De anomalie van de Amerikaanse situatie was, kortom, een de jure zeer machtige executieve met een de facto sterk beperkte macht. Nog een tweede verschil bestond er met Engeland. De onstabiele, open en vloeiende sociaal-economische structuur der koloniën genereerde een ongekend hevige strijd om macht, status en rijkdom, deels uitgevochten via het overheidsapparaat dat in Amerika een veel actiever rol in de samenleving speelde dan in Engeland-

Belangrijk voor ons nu is de wijze waarop de kolonisten deze anomalistische en onstabiele politieke situatie, dit klimaat van onzekerheid en achterdocht, conceptualiseerden. Zij deden dat namelijk met behulp van de Britse oppositie-ideologie, die de nadruk legde op de desastreuze en destabiliserende gevolgen van het optreden van machtsdronken heersers. De theoretisch sterke executieve en de onrust der koloniale politiek werden door de kolonisten geanalyseerd met behulp van het uitgewerkte beeld ener ministeriële samenzwering, bedoeld om het constitutionele evenwicht te vernietigen, de burgers te corrumperen en vervolgens tot slavernij te brengen. Deze denkbeelden bestonden, let wel, nog voordat in 1763 het imperiale bestuur daadwerkelijk werd versterkt. (8) Toen dan ook de reorganisatie van het imperium met kracht ter hand werd genomen konden de

kolonisten de gebeurtenissen zonder veel moeite in het hun beschikbare analytische raamwerk passen. John Adams herinnerde zich in 1774 met grote nauwkeurigheid wat er gebeurd was: "the conspiracy (...) against the Public Liberty was first regularly formed, and begun to be executed, in 1763 or 4." (9) Wat kon men eigenlijk nog anders verwachten van een door commercie en corrupt bestuur tot op het bot verrot moederland? (10)

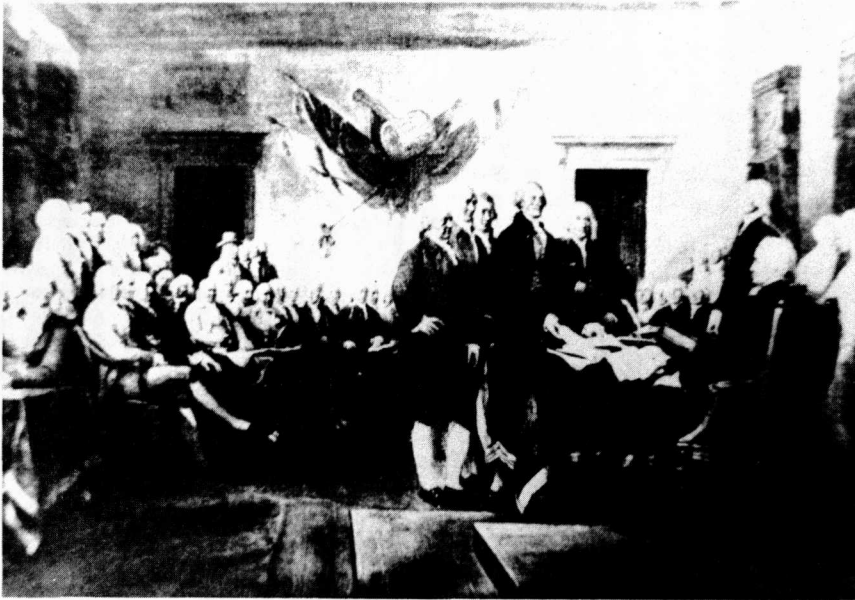
De achtereenvolgende Engelse maatregelen, van de Stamp Act tot en met de Coercive Acts, vormden evenzovele bewijzen voor de totale corruptie van Engeland en de noodzaak de eigen deugd veilig te stellen. Onafhankelijkheid, een totale breuk met het moederland leek geboden voordat ook de Amerikanen meegesleept zouden worden in de stroom van weelde, repressie en despotisme. Groot was de vrees dat de kenmerken die men in de loop der achttiende eeuw, mede onder invloed van het Europees verlichtingsdenken, als karakteristiek voor Amerika was gaan beschouwen teloor zouden gaan. Amerika was een land van eenvoudige, rustieke en deugdzame burgers en moest dat blijven. (11) De waarden die eens in Engeland waren aangehangen konden nu alleen nog in de koloniën worden gered, of zoals John Dickinson het in 1774 uitdrukte: "England must be saved in America." (12) Het nieuwe land zou, met God's hulp, een tijdperk van vrijheid in de wereldgeschiedenis inluiden.

De kolonisten vitten zich echter niet alleen in deze generalisaties, maar voerden ook een debat met Engeland over concrete politieke concepten, met name rechten, soevereiniteit en representatie. Was het uitgangspunt daarbij het Engelse constitutionele denken, in de loop van het imperiale debat zagen zij zich genoodzaakt daar de grenzen enigermate van te overschrijden. Grotendeels deden zij dit door de praktische ervaring van het leven in de koloniën theoretisch te articuleren.

De Engelse positie was als volgt: in elke staat diende één uiteindelijk, ondeelbaar en onaantastbaar hoogste gezag te bestaan. In het Britse Rijk lag die soevereiniteit bij het Parlement, waarin allen door middel van "virtual representation" vertegenwoordigd waren. De kolonisten stelden voor "virtual representation" werkelijke vertegenwoordiging in de plaats, de vertegenwoordigers gekozen door en strikt verantwoordelijk aan een bepaalde groep kiezers, en konden daarbij wijzen op de bestaande situatie in de koloniën. Vervolgens beweerden zij dat er bepaalde principes en rechten waren waar zelfs het soevereine Parlement niet aan mocht tornen, en wezen daarbij op hun charters, die zij opvatten als constituties en rudimentaire verklaringen van rechten. Tenslotte probeerden zij zonder succes aan te tonen dat binnen een en dezelfde staat meerdere soevereiniteiten konden bestaan. Met de onafhankelijkheidsverklaring gaven zij in feite impliciet toe aan de Britse conceptie der ondeelbare soevereiniteit. (13)

het einde der klassieke politiek?

De periode tussen onafhankelijkheid en federale constitutie is uitvoerig behandeld door Gordon Wood in het in 1969 verschenen boek The Creation of the American Republic. (14) In niet minder dan 653 grote bladzijden biedt Wood een waarlijk encyclopedisch overzicht van de ontwikkeling der politieke theorie tussen 1776 en 1787. Daarbij baseert hij zich op een indrukwekkende hoeveelheid bronnenmateriaal. Bijna elk pamflet, elke preek en elk tractaat uit de periode heeft hij naar eigen zeggen gelezen en herlezen. Gezien het feit dat Wood herhaaldelijk gepleit heeft voor een nauw samengaan van intellectuele en sociale geschiedschrijving, mag het opmerkelijk heten dat wij hier met pure ideëngeschiedenis worden geconfronteerd. (15) Zeker, hij plaatst de ontwikkeling der politieke theorie tegen een zeer algemene sociale achtergrond. Maar het grote bezwaar der critici gold toch de overintel-

"The Declaration of Independence" door John Trumbull (1787 - 1795)

lectualisering van de werkelijkheid.(16) Ondanks de nagestreefde volledigheid en de grote gedetailleerdheid is het werk duidelijk rond een centrale idee geschreven. Dit betreft, zeer algemeen gesproken, de overgang in deze periode naar een moderne theorie der politiek. In de rest van dit hoofdstuk zullen wij proberen Wood in zijn algemene redenering te volgen.

Deel een, getiteld "De ideologie der revolutie", volgt de interpretatie van Bailyn, door Wood erkend als de belangrijkste invloed op zijn werk, op de voet. De Amerikanen van 1776 dachten voornamelijk in termen van de Engelse Country-oppositie en bleven zich daarbij grotendeels bewegen binnen het met de traditionele interpretatie der Engelse constitutie verbonden begrippensysteem. De overgang naar het republikanisme werd hierdoor in zoverre vergemakkelijkt, dat de Britse gemengde regeringsvorm regelmatig als een soort republiek was omschreven. De Amerikanen hoefden daarom geen zins te denken volkomen met de traditie te breken. Luister bijvoorbeeld naar John Adams in 1774: "de Britse constitutie is niets meer of minder dan een republiek, waarin de koning eerste magistraat is." (17) Het begrip republikanisme zoals de kolonisten dat rond 1776 gebruikten blijft echter meelij grijpbare. Minstens drie verschillende omschrijvingen werden, zo lijkt het, naast en door elkaar gehanteerd. Ten eerste koppelde men het begrip aan de vraag naar wie er regeerden, waarbij republikanisme dan veelal gelijk werd gesteld aan "government by the people". Daarnaast werd republikanisme vaak eenvoudig omschreven als "the rule of law". Tenslotte, en voor ons het belangrijkste, gaf men veelvuldig een meer substantiële omschrijving van het begrip: republikanisme was de regering die op het principe der deugd rustte.(18) Deze laatste omschrijving, het republikanisme als omvattende politieke overtuiging, wordt door Wood benadrukt. De deugd der bevolking, een belangenloze toegewijd aan de res publica, stond in deze conceptie centraal. Zulke staten waren, zoals de hele geschiedenis adstrueerde, zeer fragiele bouwsels. De Amerikanen echter meenden de sprong te kunnen wagen. Hun omstandigheden waren, zo dachten zij, bij uitstek geschikt voor een republiek: een scbere levensstijl, onafhankelijke landbezitters als dominant element der bevolking, en een grote mate van homogeniteit. De jaren rond 1776 zagen bovendien een versmelting van dit optimisme over de deugzaamheid van het eigen volkskarakter met gedachten over morele regeneratie uit het evangelische protestantisme. Amerika zou, in de woorden

van Samuel Adams, een Christelijk Sparta worden.(19)

Tegen deze achtergrond begon men aan de vroege staatsconstituties te schrijven. Uitgangspunt daarbij bleef de Engelse politieke traditie. De Amerikaanse staten zouden geen "simple democracies", maar "mixed republics" moeten worden. Absolute prioriteit kreeg, geheel in Country-stijl, de inperking van het element der macht. De wetgevende vergaderingen, per definitie de dragers der vrijheid, kregen in de nieuwe grondwetten een sterk overwicht. Tevens werd hun vertegenwoordigend karakter verruimd, en een zo streng mogelijke scheiding tussen executieve en lgislatieve macht doorgevoerd. Van groot belang is dat de uitvoerende macht voortaan weliswaar direct of indirect door de bevolking werd aangewezen, maar nog niet als representant van het volk werd opgevat. Nog steeds werd de samenleving geacht in drie, zij het nu niet meer erfelijke, groepen uiteen te vallen, waarbij het volk alleen was gerepresenteerd en belichaamd in het wetgevend lagerhuis. Grote moeite had men met het instellen van lager- en hogerhuizen. Het onderscheid tussen de few en de many wilde namelijk maar niet de gewenste helderheid aannemen. Ging men in een staat als Pennsylvania zelfs zover het hele hogerhuis weg te laten, in de meeste andere staten bleef men naarstig naar alle mogelijke soorten afbakeningscriteria speuren. Hier en daar sprak men, onder loslating van de traditionele sociale basis der senaat, zelfs van een "double representation of the people", zonder overigens de implicaties nog ten volle te beseffen.(20) De Amerikanen overschreden kortom in opperste verwarring en uiterste voorzichtigheid de grenzen van de gemengde regeringsvorm.(21)

Bij het maken der eerste constituties bestond nog geen grote duidelijkheid over het onderscheid tussen constitutioneel en positief recht, hetgeen ondermeer tot uitdrukking kwam in het veelvuldig vasthouden aan de leer der wetgevende soevereiniteit. De nieuwe constituties werden veelal eenvoudig door de gekozen vertegenwoordigers aangenomen. Het grootste gevaar in de politiek was, zo meende men, van de uitvoerende macht te duchten. De wetgevende representanten werden geacht de belangen van het volk volledig te belichamen en konden per definitie niets dan vrijheid nastreven. Vrijheid immers was bij uitstek de deugd van het volk, die wel kon ontaarden, maar slechts in de richting van anarchie en losbandigheid. Twee ontwikkelingen nu, een praktische en een meer theoretische, tastten dit traditionele beeld aan. Allereerst ging de bevolking zich in toenemende mate buiten de formele organen, of zelfs daar tegen in, als

politieke kracht manifesteerden. Zo werd duidelijk dat er sprake kon zijn van een tegenstelling tussen volk en vertegenwoordigers. Ten tweede ging men, op een meer theoretisch niveau, door de vaak arbitraire besluiten van de nieuwe en gedemocratiseerde wetgevend-vergaderingen beseffen dat er iets kon bestaan als democratisch despotisme, voordien een contradictio in terminis gedacht. Of, zoals Jefferson in zijn Notes on Virginia schreef: "An elective despotism was not the government we fought for." (22) De oplossing voor het kwaad werd steeds meer gezien in een voor de wetgever immune constitutie, vastgelegd door een lichaam met een hogere status. De constitutionele conventie, Amerika's meest originele bijdrage aan de politiek volgens R.R. Palmer, was de institutionele vorm waarin men aan dit denkbeeld concreet gestalte gaf. (23) Daar en daar alleen, bij de conventie van het soevereine volk, lag de hoogste en onaantastbare macht in de staat.

Amerikanen uit de beste kringen worstelden intussen in de jaren 1780, de zogeheten kritische periode, met een nog fundamenteeler probleem. (24) Zij begonnen namelijk te twijfelen aan de levensvatbaarheid van het hele Republikeinse experiment. Het vaak despotische optreden van de wetgevers der staten en de slechte werking van de Articles of Confederation droegen bij tot dit crisis-besef, doch vormden daar niet de diepste oorzaak van. Belangrijker was de teloorgang van het respect voor de natuurlijke sociale verschillen, voor de elite van talent, wijsheid en rijkdom. Men kende zijn plaats niet meer. Ruwe homines novi, uitmuntend door individualisme en het najagen van eigenbelang en zonder respect voor hun superieuren, speelden een immer groeiende rol in het politieke leven der staten. De Amerikanen, zwelgend in weelde, losbandigheid en allerhande extravaganaties, waren wellicht bij nader inzien toch niet het geschikte materiaal voor een republiek. "We are not materials for such divine manufacture" sprak Charles Lee al in 1780. (25) "Luxury", een verzwakende weeldezucht, was het grote kwaad in deze klassieke analyse. Het volk bleek de voor een succesvol republikaans vereiste deugdzzaamheid te missen, dat was uiteindelijk de kern van de crisis. Amerikanen, zo concludeert William Livingston in 1787, "do not exhibit the virtue that is necessary to support a republican government." (26) Niet dat men het republikaans nu meteen helemaal wilde opgeven. De grote taak bestond uit het vestigen van een volkomen nieuw en in de gangbare achttiende-eeuwse politieke wetenschap welhaast onvoorstelbaar soort republikeinse regering: een omvangrijke republiek namelijk, die niet langer een deugdzzaam volk als basis behoefde.

Hier komen wij, zoals al even doorklonk, bij de sociale achtergrond van Wood's these. De Federalists, degenen die slaagden in de vestiging van dit moderne republikaans, vormden een aristocratie in de ruimste zin van het woord. Het waren de gentlemen, degenen die geloofden in het recht van een natuurlijke elite om voor het volk te spreken. Het waren, zoals dat vaak werd uitgedrukt, "the wise, the rich and the good". Het paradoxale is nu dat deze Federalists - onder druk van het politieke klimaat - hun stelsel, bedoeld om door middel van ondermeer centralisatie en gezagsversterking een aristocratisch bestuur te garanderen, met een zeer radicale interpretatie der volkssoevereiniteit legitimeerden.

Een "more perfect union" zou, zo meende James Madison met een aan David Hume ontleende redenering in Federalist No. 10, door omvang van het gebied en veelheid van de strijdende belangen de dominantie van een "unjust and interested majority" kunnen voorkomen. (27) Het centrale bestuur zou bovendien als een soort zeef werken. Zonder dat demagogen of lokale belangen een kans kregen zou de natuurlijke aristocratie van talent door schaalvergroting uit de massa gezift worden. Radicale interpretatie van de leer der volkssoevereiniteit maakte een compromis met de aanspraken van de afzonderlijke staten mogelijk. Wanneer in laatste instantie het volk, niet de wetgever, soeverein was en bleef, konden er immers meer zelfstandige overheden binnen een

groter verband bestaan. Het volk delegeerde eenvoudig verschillende bevoegdheden aan staten en unie. Van het klassieke spookbeeld van een imperium in imperio kon zo geen sprake meer zijn.

Diezelfde uitgewerkte interpretatie der volkssoevereiniteit stond centraal in de redenering over de structuur van het nieuwe centrale gezag. Alle regeringsorganen, zo kon men beweren, waren representanten van telkens een ander en beperkt deel der soevereine volksmacht. Het volk zelf bleef geheel buiten de regering. De uitvoerende macht, nu opgevat als vertegenwoordiging van het volk, kon met een gerust hart versterkt worden. De verschillende, nu dus niet meer aan sociale categorieën gebonden, vertegenwoordigingen van het volk in de centrale regering zouden in hun macht worden ingetoond door een strikt functionele machtenscheiding en een stelsel van "checks and balances". (28) Zo, door een stelsel van evenwicht tussen verschillende belangen, tussen staten en unie, en tussen de unie-organen onderling, zou een levensvatbare, niet meer op deugd gebaseerde en vrije republiek tot stand kunnen komen. (29) Dit was waarlijk, aldus Wood, het einde der klassieke politiek. (30)

Het feit dat de Federalists hun werkelijke bedoelingen achter een scherm van democratische retoriek hadden moeten verhullen bracht als betreurenswaardige bijkomstigheid mee, dat zich in Amerika nimmer een openlijk aristocratisch conservatisme zou kunnen ontwikkelen en er voortaan een kloof tussen intentie en legitimatie in de politiek zou bestaan. Voor sommige Federalists overigens was de hele ontwikkeling veel te snel gegaan. In een van de meeste hoofdstukken van zijn boek schetst Wood het tragisch lot van de laatste der klassieke republikeinen, John Adams, die, ondanks of misschien juist dank zij zijn immense belezenheid, de transformatie niet had kunnen bijhouden. (31) "Wanneer ik het woord republiek met goedkeuring gebruik", zo schreef hij aan zijn achterneef Samuel Adams, "bedoel ik een regering waarin het volk collectief of bij representatie een essentieel aandeel in de soevereiniteit heeft." Waarop Samuel, verder voortgeschreden op het pad der modernen, verbaasd antwoordde: "Ligt dan niet de hele soevereiniteit, mijn vriend, in essentie bij het volk?" (32) John Adams begreep er niets meer van: identieke woorden bleken een volkomen andere inhoud en betekenis gekregen te hebben. In 1807, verder dan ooit weggezonden in het moeras der begripsverwarring,

"John Adams" door Reinier Vinkeles (1782)

klaagde hij eigenlijk nimmer begrepen te hebben wat een republiek was en - zo voegde hij daar met kracht aan toe - "no other man ever did or ever will." (33)

een breder perspectief

In 1975 publiceerde J.G.A. Pocock zijn magnum opus: The Machiavellian Moment. (34) Het boek is dermate gecompliceerd en veelzijdig dat hier geen poging tot een min of meer volledige bespreking zal worden gedaan. Wij beperken ons tot de voor de Amerikaanse revolutie relevante elementen. Tevoren eerst een opmerking: indien het oude cliché juist is dat de kwaliteiten van een werk mede kunnen worden afgemeten aan de nieuwe vragen tot welke het de lezer in staat stelt, dan komt het mij niet overdreven voor The Machiavellian Moment een meesterwerk te noemen. (35)

Het grootste gedeelte van het boek bestaat uit weergave en analyse van een republikeinse taal, zoals die werd geformuleerd door enkele groten der late Italiaanse Renaissance. Het probleem waarmee deze republikeinen worstelden was de stabiliteit van hun staatsvorm in de stroom des tijds. Een dergelijke probleemstelling betekende op zichzelf al een grote vernieuwing, aangezien zij aanleiding gaf tot bestudering van verschijnselen van permanentie en verandering in een geseculariseerde terminologie, en zo een bijdrage leverde tot de ontwikkeling van een modern historisch bewustzijn. In de Middeleeuwen had dit laatste zich, aldus Pocock, onmogelijk kunnen voltrekken, omdat toen al het in principe veranderlijke voor irrationeel en dus onanalyseerbaar werd gehouden. Bood de vraagstelling de gelegenheid tot het geven van historische analyses, de uiteindelijke oplossing die men aandroeg voor het probleem der republikeinse stabiliteit toonde bij de meesten, Machiavelli zelf misschien uitgezonderd, toch sterk a-historische trekken.

Een republiek bleef, zo meende men, slechts levensvatbaar zolang zij werd bevolkt door onafhankelijke, niet gespecialiseerde en deugdzame burgers, die een positieve conceptie van de vrijheid als actieve participatie in de politiek waren toegegaan. Deze analyse ging uit van een duidelijk normatief, statisch en beperkt mensbeeld: de mens als zoon politiekon. Alleen in de uitoefening van politieke deugd als burger en in een volledige inzet voor de collectiviteit vond de mens zijn werkelijke en hoogste bestemming, aldus de Italiaanse republikeinen in aansluiting op de klassieke oudheid. De beste vorm om dit ideaal te verwezenlijken was de gemengde, het republikeinse regnum mixtum, waarin ieders specifieke deugd volledig tot haar recht kon komen. Het zal duidelijk zijn dat deze hele conceptie, aangeduid als "civic humanism" of klassiek republikanisme, weinig plaats bood voor de verwerking van historische veranderingen. Elke wijziging in het perfect geachte equilibrium van de regeringsvorm kon slechts als verval of corruptie geduid worden. Belangrijker echter was, dat men zich geen vrije of aanvaardbare politieke gemeenschap voor kon stellen die uit iets anders zou bestaan dan het omschreven soort deugdzame burgers. (36)

Wij weten nu genoeg om de Italiaanse Renaissance te verlaten. Pocock betoogt dat deze republikeinse politieke taal in de zeventiende eeuw ingang vond in Engeland, met name via het werk van James Harrington, die de onafhankelijke landbezitter vereenzelvigde met de klassieke deugdzame burger. De buitengewoon complexe wijze waarop dit in zijn werk is gegaan laten wij buiten beschouwing. (37) Ons is het te doen om de manier waarop dit renaissanceistische erfgoed uiteindelijk een centrale rol heeft gespeeld in de achttiende-eeuwse Britse Country-oppositie.

In samenhang met een serie grote oorlogen maakte Engeland na 1688 een proces door dat wij hier met de even vage als conveniërende term modernisering zullen aanduiden. Elementen van dat proces waren ondermeer de vergroting van het staande leger en de vloot, de uitbouw van het handelsimperium, en de zogenaamde

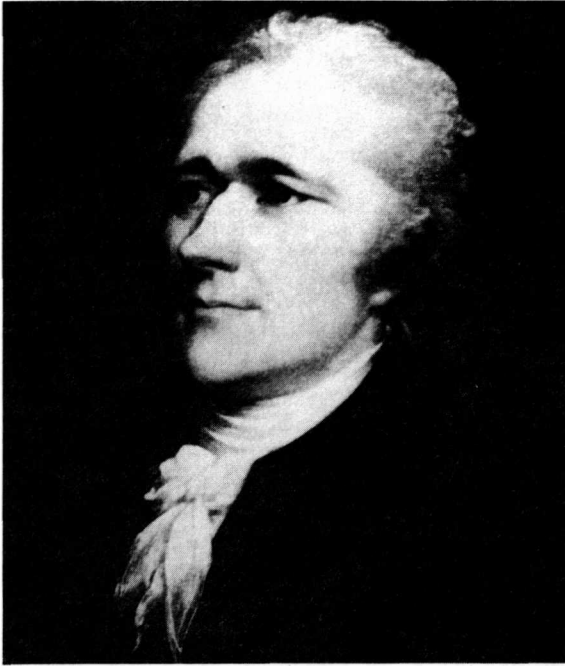
financiële revolutie. (38) Deze laatste omvatte oprichting van de Bank of England, een enorme groei van de staatsschuld, grote bloei der aandelenmaatschappijen, en een prominente rol voor beurspeculanten - een zo weerzinwekkend menstype, dat zij nog het meest hadden van een kruising tussen krokodillen en kannibalen en liefst massaal dienden te worden opgehangen, aldus Cato's Letters. (39)

Met dit commentaar zijn wij midden in het contemporaine debat over de nieuwe verschijnselen gekomen. Aanvaardde Walpole's Court-partij, met als ideologie een nadruk op bepaalde individuele rechten ofwel een negatieve, liberale conceptie der vrijheid, de opkomst van het financiële kapitalisme met gemak, voor de Country-oppositie, geschoold in de republikeinse taal der positieve vrijheid, was de modernisering niet minder dan een ramp. De al eerder genoemde groei van de macht van de executieve, de toenemende specialisatie, het ontstaan van moderne financiële afhankelijkheidsverhoudingen, de vluchtigheid en abstractie der nieuwe geldtransacties - dit alles betekende de ondergraving van de hele statische, op de deugd der solide, onafhankelijke en landbezittende burgers gegrondveste politieke orde. Corruptie en verval waren de enige termen waarin hetgeen wij nu als moderniteit kunnen zien door de Country-theoretici beschreven kon worden. (40) Denken wij terug aan de grote invloed in de koloniën van deze Country-oppositie, die wij nu in breder verband kunnen plaatsen dan moeten wij tot een intrigerende en paradoxale conclusie komen. De ideologie waaruit de eerste der zogeheten moderne revoluties voortvloeide was een duidelijk archaische.

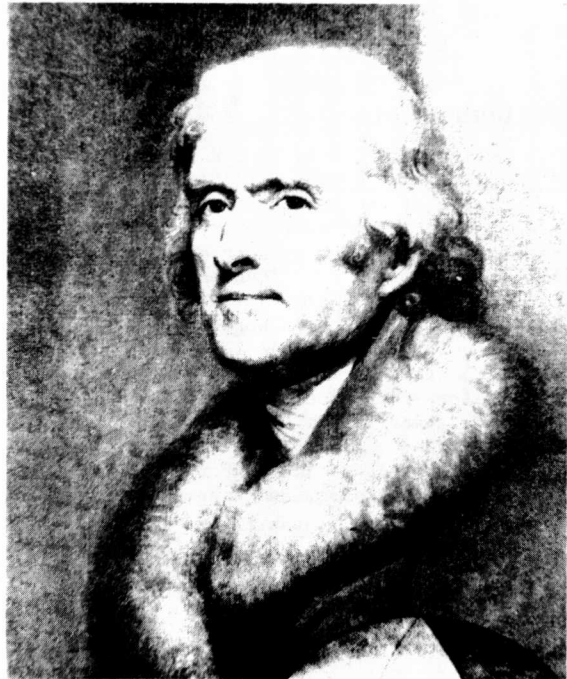
Is Wood's analyse juist, dan was het na 1776 in Amerika snel gedaan met deze Country-variant van het klassieke republicanisme. In een recensie van The Creation of the American Republic en in het laatste hoofdstuk van The Machiavellian Moment betoogt Pocock echter dat Wood maar ten dele gelijk heeft. (41) Zeker toonde het Amerikaanse republicanisme in de jaren na 1787 moderne trekken en werd het Engelse Country-voorbeeld ten dele losgelaten. Heel duidelijk is dat bijvoorbeeld in de aanvaarding der effectieve volkssoevereiniteit en het opgeven, in verband daarmee, van de klassieke indeling der samenleving in een drietal groepen. Maar het centrale element uit het vroeg-moderne republikanisme, de typering van de mens als primair een zoon politiekon en de sterke nadruk op de onafhankelijke en deugdzame burger, zou in het Amerika van na de constitutie nog een lang leven zijn beschoren. Van een volledige aanvaarding en typering der politiek als het pluralistische strijdtoneel van verschillende belangen-groepen was geen sprake. Wij behoeven slechts in Jefferson's Note's on Virginia de verheerlijking van de politieke deugd der onafhankelijke landbezitter te lezen om overtuigd te raken van het voortbestaan van het Country-denken in Amerika. (42) Nee, aldus Pocock, de politieke taal der Amerikanen was na 1787 allesbehalve eenduidig modern. Beter zou men de politiek der jonge natie, gelijk de Engelse van de vroege achttiende eeuw kunnen begrijpen in een hernieuwde, ditmaal intra-republikeinse, tegenstelling tussen Court en Country. (43)

de grote inversie

John Murrin vergelijkt in zijn verhelderende synthese The Great Inversion het Engeland van na de Glorious Revolution met het Amerika der late achttiende eeuw. (44) Het verloop der gebeurtenissen in de jaren na 1790 leek zo sterk op hetgeen een eeuw eerder in Engeland was gebeurd, dat Amerika's Revolution Settlement volgens Murrin nog het meest had van een overgemaakte oude film, met alleen een andere afloop als tegemoetkoming aan een inmiddels gewijzigde smaak. Amerika maakte een bijna soortgelijk moderniseringsproces door, en voor een belangrijk deel naar aanleiding daarvan groepeerden zich politieke stromingen die zinvol omschreven kunnen worden met de termen Court en Country, ruwweg

"Alexander Hamilton"

"Thomas Jefferson" door R. Peale

samenvallend met het eigentijdse onderscheid tussen Federalists en Republicans. (45)

Alvorens te kunnen ingaan op de nieuwe Country-oppositie in Amerika, de eigenlijke voortzetting van het oude republikaanse, moeten wij eerst begrijpen waar deze precies tegen was gericht. De Amerikaanse Court-denkbelden werden belichaamd door Alexander Hamilton, de machtige minister van financiën onder Washington. Zijn politieke theorie is uitvoerig en erudiet geanalyseerd door Gerald Stourzh, hoogleraar Amerikanistiek te Wenen, in het in 1970 verschenen Alexander Hamilton and the Idea of Republican Government. (46) Stourzh's Hamilton-beeld sluit voortreffelijk aan bij Wood's these over het einde der klassieke politiek. Hamilton ging uit van het onvermijdelijke primaat der particuliere passies, zelfs in een republiek. Of, zoals hij al in 1782 schreef: "Wij kunnen tot vervelens toe de noodzaak van belangeloosheid in republieken prediken, zonder ook maar één bekeerling te maken." (47) Het Amerika van de toekomst zou er ongeveer als volgt moeten uitzien: een glorieus en machtig rijk met een moderne economie, naar buiten in staat zich in de anarchistische wereld van soevereine staten te verdedigen door een sterk centraal gezag en een behoorlijk militair apparaat, binnenlands bestuurd door een verlichte elite van talent en rijkdom. Deze visie werd door Hamilton uitgewerkt in een aantal concrete beleidsvoorstellen en -maatregelen, die een frappante gelijkenis vertoonden met hetgeen eind zeventiende en begin achttiende eeuw in Engeland was gebeurd. Met de consolidatie van een grote staatsschuld en de oprichting van de Bank of the United States in 1791 begon Amerika haar eigen financiële revolutie. Andere onderdelen van het Hamiltoniaanse programma waren ondermeer de versterking van het staande leger, de heffing van flinke accijnzen, en de opbouw van een welgestelde groep "friends of government" door middel van patronage en financiële binding aan de uitvoerende macht. Leek dit alles reeds sterk op een nieuw Groot-Brittannië, die indruk werd nog bevestigd door Hamilton's voorkeur voor gerichtheid op Engeland in de buitenlandse politiek. (48)

Na dit alles wekt het waarschijnlijk geen verbazing meer te vernemen hoe de oppositie tegen dit programma zich, onder leiding van Thomas Jefferson en ondanks de sinds de jaren 1770 sterk gewijzigde situatie, opnieuw bediende van het traditionele Country-

vocabulair. De ontwikkeling van deze hernieuwde Amerikaanse Country-stroming vormt het onderwerp van Lance Banning's in 1978 verschenen monografie The Jeffersonian Persuasion. (49)

Hamilton verscheen in de ogen der Jeffersonians als de Amerikaanse Walpole, die geen middel schuwde om ten bate van eigen machtsvergroting de nieuwe constitutie te corrumpieren. Elk der bovengenoemde programmapunten versterkte de angst dat zijn uiteindelijke en heimelijke bedoeling de vestiging van een koninkrijk naar Brits model was. Hamilton was de kruisvaarder tegen het Republikaanse, de apostel der monarchie, de hogepriester der slavernij. De Engelse Country-ideologen hadden geopponeerd tegen de degeneratie van een quasie-republikeinse monarchie. Hun Amerikaanse pendanten opponeerden nu tegen de vorming van een quasi-monarchale republiek, of erger. Zij wensten geen financieel machtige executieve, in staat tot corruptering van het evenwicht der constitutie en de onafhankelijkheid der volksvertegenwoordigers; geen bestuur door een elegante, verwijfde en in weelde badende elite van gentlemen; geen staande leger, licht te gebruiken ter vestiging van een binnenlandse despotie; en vooral geen alliantie met Engeland, de tirannieke monarchie die zich opmaakte om het Franse republikaanse in bloed te smoren. Het vehemente karakter van de oppositie kan echter niet alleen uit deze concrete geschilpunten worden verklaard. Uiteindelijk vindt het zijn oorzaak in een sterk van het moderne Hamiltoniaanse republikaanse afwijkende visie op de toekomst van Amerika. Het nieuwe land diende geen rijk en commercieel imperium te worden, doch in isolement te waken over de Republikeinse zuiverheid. Geen modernisering of sociaal-economische transformaties, maar een continentale expansie van de politieke gemeenschap der onafhankelijke, sobere en deugdzaam agrariërs, de vorming van een "fee-simple empire" - dat was het archaische ideaal waar de Jeffersonians aan vast bleven houden. (50)

Het verrassende van deze Amerikaanse "Querelle des Anciens et Modernes" schuilt in de afloop. Jefferson's "revolution of 1800" betekende de inversie van de Engelse situatie, waar Murrin in de titel van zijn essay op doelt. In Amerika won de Country-partij. (51) Waarom is nog verre van duidelijk. Murrin probeert deze ontwikkeling uit drie grote verschillen met Engeland te verklaren: een ander patroon van internationale betrokkenheid, de afwezigheid van een hechte nationale

bestuurlijke elite, en ten slotte als belangrijkste factor het ontbreken van een geïntegreerde economie in de Verenigde Staten. (52) Aan definitieve uitspraken over deze curieuze ommekeer in de Amerikaanse geschiedenis waagt hij zich echter nog niet.

De auteurs der besproken werken hebben gezamenlijk gezorgd voor een historiografische revolutie. Zij hebben laten zien hoe een republikeinse taal met wortels in de Renaissance en uiteindelijk in de klassieke oudheid een centrale rol heeft gespeeld in de Amerikaanse revolutie, met de Engelse achttiende-eeuwse oppositie in een bemiddelende rol. Deze taal, waarin moderniseringsverschijnselen niet of nauwelijks geconceptualiseerd konden worden, had een duidelijk vroeg-modern karakter. Zodoende is twijfel gerezen over de aard van de Amerikaanse revolutie zelf. Niet langer kan zij - althans op ideologisch terrein - zonder aarzeling worden beschouwd als de eerste der grote moderne revoluties. De eerste fase van de "Age of Democratic Revolution" toont een grotere mate van continuïteit met het verleden dan lange tijd is gedacht.

noten

1. De klassieke formulering van de dominantie van Locke in de Amerikaanse achttiende eeuw bij C.I. Becker, The Declaration of Independence. A Study in the History of Political Ideas (Oorspr. 1922. New York, 1970)27. De hele Amerikaanse geschiedenis in deze zin geïnterpreteerd door I.Hartz, The Liberal Tradition in America. An Interpretation of American Political Thought Since the Revolution (New York, 1955). Voor een relativisering van het belang van Locke als politiek theoreticus vgl. J.Dunn, "The Politics of Locke in England and America in the eighteenth century" in: J.Dunn, Political Obligation in its historical context. Essays in political theory (Cambridge, 1980)53-77. De aanzetten tot herinterpretatie van het politieke denken der achttiende-eeuwse kolonisten voorafgaande aan het werk van Bernard Bailyn behandeld door R.E.Stalhope, "Toward a Republican Synthesis: The Emergence of an Understanding of Republicanism in American Historiography", William and Mary Quarterly, 3rd. ser. 29(1972) 49-65.
2. Cambridge, Mass., 1967 en New York, 1968. Het eerste boek is de uitgewerkte inleiding van B.Bailyn, ed., Pamphlets of the American Revolution 1750-1776. Vol. I: 1750-1765 (Cambridge, Mass., 1965). Volgende delen zijn nog niet verschenen. Origins of American Politics is eerst verschenen in Perspectives in American History, I(1967).
3. De eerste beschrijving van het Engelse bestel in deze klassieke termen is Charles I's Answer to the Nineteen Propositions of Both Houses of Parliament van 21 juni 1642. Over deze theorie in Engeland in het algemeen vgl. C.C.Weston, "The Theory of the Mixed or Balanced Constitution" in: J.M.Smith, ed., The Constitution (New York, 1971)44-56.
4. Gecemd zijn slechts enkele vroege oppositieschrijvers. Deze oppositieleer blijft echter tot diep in de achttiende eeuw in vrijwel identieke vorm een rol spelen in Engeland.
5. Over de invloed van Farrington op de achttiende-eeuwse Countryoppositie vgl. J.G.A.Pocock, "Machiavelli, Harrington, and English Political Ideologies in the Eighteenth Century" in: J.G.A.Pocock, Politics, Language and Time. Essays on Political Thought and History (New York, 1973)104-147.
6. H.T.Colbourn, The Lamp of Experience. Whig History and the Intellectual Origins of the American Revolution (New York, 1974. Oorspr. Chapel Hill, 1965).
7. Belangrijke punten van verschil waren natuurlijk ondermeer de afhankelijkheid van de gouverneur van Engeland en het onzelfstandige karakter van de council vergeleken met de Britse Lords.
8. Bailyn's karakterisering van de Amerikaanse politiek voor 1776 is bepaald niet zonder kritiek gebleven. De belangrijkste commentaren: J.P.Green, "Political Mimesis: A Consideration of the Historical and Cultural Roots of Legislative Behavior in the British Colonies in the Eighteenth Century. Comment by B.Bailyn. Reply by J.P.Green" American Historical Review, 75(1969-1970) 337-367; P.Lucas, "A Note on the Comparative Study of the Structure of Politics in Mid-Eighteenth-Century Britain and Its American Colonies", William and Mary Quarterly, 3rd. ser. 28(1971)301-309.
9. Aangehaald bij Colbourn, Lamp of Experience, 186.
10. Thomas Jefferson aan James Oglivie, 4 augustus 1811. Aangehaald bij ibidem, 174.
11. Vgl. over dit zelfbeeld der Amerikanen ook B.Bailyn, The Great Republic. A History of the American People (Lexington, Mass. en Toronto, 1977)216-224.
12. Aangehaald bij Colbourn, Lamp of Experience, 115. Vgl. ook Joseph Warren's uitspraak van 1775: "I must indulge a hope that Britain's liberty, as well as ours, will eventually be preserved by the virtue of America."
13. Een heldere samenvatting van zijn denken over de hele periode der Amerikaanse revolutie geeft Bailyn in het artikel "The Central Themes of the American Revolution. An Interpretation" in S.C.Kurtz en J.H.Hutson, ed., Essays on the American Revolution (Chapel Hill en New York, 1973)3-31.
14. G.S.Wood, The Creation of the American Republic 1776-1787 (Chapel Hill, 1969).
15. Vgl. "Rhetoric and Reality in the American Revolution" in: F.O.Catell en A.Weinstein, ed., American Themes. Essays in Historiography (New York, etc., 1968)55-80 en "Intellectual History and the Social Sciences" in J.Higham en P.K.Conkin, ed., New Directions in American Intellectual History (Baltimore en Londen, 1979) 27-41.
16. Vgl. J.T.Main, William and Mary Quarterly, 3rd. ser. 26 (1969)604-607 en J.R.Pole, Historical Journal, 13(1970) 799-803.
17. Aangehaald bij Colbourn, Lamp of Experience, 96.
18. De beste korte behandeling van de verschillende manieren waarop de term werd gebruikt bij G.Stourzh, Alexander Hamilton and the Idea of Republican Government (Stanford, Calif., 1970) Hfst.II "The Meaning of Republican Government".
19. Aangehaald bij Wood, Creation, 118.
20. Ibidem, 244 e.v.
21. Vgl. over deze eerste periode ook het recente W.P.Adams, The First American Constitutions. Republican Ideology and the Making of the State Constitutions in the Revolutionary Era (Chapel Hill, 1980).
22. Th.Jefferson, Notes on the States of Virginia. Intr. by T.P.Abernethy (New York, 1964)113.
23. R.R.Palmer, The Age of Democratic Revolution. I: The Challenge (Princeton, N.J., 1974) 214 e.v.
24. De term is ontleend aan John Fiske's boek van 1888, The Critical Period.
25. Aangehaald bij Wood, Creation, 424.
26. Ibidem, 425.
27. C.Rossiter, ed., The Federalist Papers (New York, 1961) 83-84.
28. Hierover vooral Federalist No.51. Ibidem, 320 e.v.
29. Onopgelost bleef het probleem hoe uit deze grote diversiteit het algemeen belang, in deze periode nog niet volkomen beschouwd als optelsom van deelbelangen, tevoorschijn zou komen. De meeste Federalists meenden dat binnen het beschreven stelsel de natuurlijke aristocratie de boventoon zou voeren en het algemeen belang zou kunnen behartigen. Vgl. Wood, Creation, 605-606.
30. Wood, Creation, 606-618.
31. Ibidem, Hfst. XIV "The Relevance and Irrelevance of John Adams".
32. John Adams aan Samuel Adams, 18 oktober 1790 en Samuel Adams aan John Adams, 20 november 1790. Aangehaald bij ibidem, 585.
33. John Adams aan Mercy Warren, Quincy, 20 juli 1807.

- Aangehaald bij P. Maier, From Resistance to Revolution. Colonial Radicals and the Development of American Opposition to Britain, 1765-1776 (New York, 1972)287.
34. J.C.A. Pocock, The Machiavellian Moment. Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition (Princeton, N.J., 1975).
 35. Uit de vele kritieken en analyses is de interessantste J.H. Hexter, "Republic, Virtue, Liberty and the Political Universe of J.C.A. Pocock" in: J.H. Hexter, On Historians. Reappraisals of some of the makers of modern history (Cambridge, Mass, 1979)225-303. Voor verwijzing naar andere belangrijke recensies en Pocock's reactie op de kritieken vgl. J.C.A. Pocock, The Machiavellian Moment Revisited: A Study in History and Ideology", Journal of Modern History, 53 (1981)49-72.
 36. Pocock, Machiavellian Moment, 3-330.
 37. Ibidem, 333-400. Zie ook boven, noot 5.
 38. Ibidem, 424 e.v.
 39. Cato's Letters waren een serie artikelen van John Trenchard en Thomas Gordon in The London Journal, vanaf 1720 talloze malen als boek herdrukt. Het betreffende fragment aangehaald bij I. Kramnick, Bolingbroke and His Circle. The Politics of Nostalgia in the Age of Walpole (Cambridge, Mass., 1968)47.
 40. Voor dit hele debat en de verdere ontwikkeling ervan in de achttiende eeuw vgl. Pocock, Machiavellian Moment, 401-505.
 41. J.C.A. Pocock, "Virtue and Commerce in the Eighteenth Century", Journal of Interdisciplinary History, 3(1972-1973)119-134 en Machiavellian Moment, Hfst. XV "The Americanization of Virtue. Corruption, Constitution and Frontier".
 42. Jefferson, Notes on Virginia, 157-158.
 43. Pocock, "Virtue and Commerce", 131.
 44. J.M. Murrin, "The Great Inversion, or Court versus Country: A Comparison of the Revolution Settlements in England (1688-1721) and America (1776-1816)" in J.C.A. Pocock, ed., Three British Revolutions: 1641, 1688, 1776 (Princeton, N.J., 1980) 368-453.
 45. Voor het niet volkomen samenvallen van deze categorieën vgl. ibidem, 415-423. Court-Country en Federalist-Republican stond overigens voor iets heel anders dan het opmerkelijk snel verdwenen onderscheid tussen Federalists en Anti-Federalists.
 46. Zie boven, noot 18
 47. Aangehaald bij Stourzh, Hamilton, 70.
 48. Ibidem, Hfst. IV en V. Voor een korte samenvatting van Hamilton's programma vgl. ook Bailyn, et al., Great Republic, 341-350.
 49. L. Banning, The Jeffersonian Persuasion. Evolution of a Party Ideology (Ithaca en London, 1978).
 50. De oppositie-ideologie uitvoerig beschreven bij ibidem, Deel II "The Quarrel with Federalism".
 51. Ibidem, "Epilogue: The Country comes to power" en Murrin, "Great Inversion", 404 e.v.
 52. Murrin, "Great Inversion", 411-414.